

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף נט

(בעמוד הקודם)

גמרא: ותנא זידן הלך נמי דקתני: המילה 'הלך' מיותרת, ללמד שהוא הלך ברמאות לקדש אותה לעצמו (ריטב"א).

קושיא: מאי שנא הכא: מדוע במשנה שלנו מדובר באומר לחבירו, ואילו לעיל בדף נ' מדובר באומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני, והלך השליח וקדש אותה במקום אחר - אינה מקודשת. הרי בשני המקרים אינה מקודשת, מדוע נקטה המשנה שם בשליח שנשלח אותו לשם כך, ואילו כאן נקטה בחבר ולא בשליחות דהיינו שאמר לחבירו: אם יזדמן לך לעבור דרך האשה הזו תקדש אותה בשבילי.

תירוץ: הכא רבותא קמ"ל והתם רבותא קמ"ל: כאן יש חידוש שהינו חושבים שדוקא אם אמר לשלוחו שיקדש לו אשה והלך השליח וקדשה לעצמו השליח רמאי, כי המשלח סמך עליו שיקיים את השליחות. אבל אם אמר לחבירו שיקדש לו אשה, הוא לא בטוח שחבירו ימלא את בקשתו וממילא חבירו אינו נקרא רמאי. קמ"ל שגם זו רמאות היא.

ושם יש חידוש שהיינו חושבים שדוקא אם אמר לחבירו שיקדש לו אשה במקום מסויים, הוא לא מעלה בדעתו שהחבר ילך ויטרח ויקדש אותה במקום אחר, ולכן אם קידש אותה במקום אחר אינה מקודשת. אבל באומר לשלוחו לקדשה במקום פלוני, הוא לא מתכוין למקום ההוא בדוקא, אלא הוא רק מראה לו את המיקום שבו היא נמצאת אבל הוא ישמח אם יקדש אותה אפילו במקום אחר. קמ"ל שהוא מקפיד דוקא על המקום ההוא ולכן אינה מקודשת.

רבין חסידא: הלך לקדש אישה לבנו (בשליחות של בנו), ולבסוף הוא קידש אותה לעצמו.

לא יהבוה ניהליה: לא הסכימו שתתקדש בשביל בנו אלא רק בשבילו.

הגמרא מקשה: היה עליו להודיע לבנו שלא מסכימים לתת אותה בשבילו, קודם שהוא יקדש אותה לעצמו, בכדי להוציא את עצמו ממנהג רמאות (תור"י הזקן)? ומתרצת שהוא חשש שעד שהוא ילך ויודיע לו יבוא אדם אחר ויקדש אותה לעצמו.

רבה בר חנה: נתן כסף לרב וביקש ממנו שיקנה בשבילו קרקע מסויימת. הלך רב וקנה אותה לעצמו. הגמרא מקשה כנ"ל. ומתרצת שמדובר היה בבקעה של אנשים בעלי זרוע שלא נותנים לכל אחד לקנות קרקע באזור שלהם. ברב הם נהגו כבוד והסכימו שיקנה את הקרקע אבל ברבה בר חנה הם לא היו נוהגים כבוד ולא היו מסכימים למכור לו את הקרקע. רב הבין זאת ולכן הוא קנה אותה לעצמו.

רב גידל הוה מהפ"ך בההיא ארעא: רב גידל היה מחזר אחר קרקע מסויימת ומתעסק בה לקנות אותה. בא רבי אבא וקנה אותה לפניו. הלך רב גידל וקבל על רבי אבא לפני רבי זירא. הלך רבי זירא וקבל על כך לרבי יצחק נפחא. אמר לו רבי יצחק נפחא: תמתין עד החג כשרבי אבא יבוא לבקר אותי (שמצוה להקביל את פני רבו ברגל). כשבא רבי אבא שאל אותו רבי יצחק נפחא: 'עני המהפך בחררה' עני שמתעסק בעוגת גחלים (עוגת רצפים האפויה על גבי גחלים) המוטלת בהפקר בשביל לזכות בה, ובא אדם אחר ולוקח אותה - מה דינו?

השתא נמי ניתבה ניהליה מר: עכשיו תביא את הקרקע לרב גידל. אמר לו רבי אבא: אני לא אמכור לו אותה כי היא השדה הראשונה שלי וזה לא סימן טוב למכור אותה. אבל אם הוא רוצה לקבל אותה במתנה שיקח אותה. בסופו של דבר גם רב גידל וגם רבי אבא לא לקחו את השדה הזו, והיא נהייתה הפקר לתלמידי חכמים וקראו לה 'קרקע של רבנן'.

*

ואע"פ שנתאכלו המעות: המקדש אשה לאחר שלושים יום, ולא בא איש אחר וקדשה בינתיים, אבל היא כבר השתמשה בכסף שקבלה - בכל אופן היא מקודשת. משום שהמעות הללו לא נתנו לה כהלואה - שהדין הוא שהמקדש אשה בהלוואה שנתן לה קודם לכן אינה מקודשת, משום ש'מלוה להוצאה ניתנה' ואי אפשר לקדש בכסף של ההלוואה שכבר אינו בעולם. אבל כאן שהוא נתן לה את הכסף מראש לקידושין, כאשר היא השתמשה בכסף הרי זה כאילו היא לקחה את הכסף מרכושה הפרטי.

וכן הכסף הזה לא דומה לפקדון - שהדין הוא שהמקדש אשה בכסף שהפקיד אצלה והיא הלכה ובדקה ומצאה שלא נשאר פרוטה בפיקדון היא אינה מקודשת, משום שהכסף של הפקדון נמצא כל הזמן ברשות המפקיד והוא נאבד למפקיד, אבל כאן שהיא קבלה את הכסף לקידושין, הכסף נמצא ברשותה והוא נאבד לה.

לא בא אחר וקדשה וחזרה בה, מהו: אם היא חזרה בה בתוך השלושים יום מהסכמתה להתקדש לבעל, מה הדין?

אתי דיבור ומבטל דיבור: הדיבור של חוסר רצונה להתקדש מבטל את הדיבור שהסכימה להתקדש.

ביטל, אם עד שלא תרם ביטל - אין תרומתו תרומה: הממנה שליח שיתרום בשבילו תרומה, ולאחר מכן ביטל אותו - אם הוא הספיק לבטל את השליח לפני שהוא תרם, אין תרומתו של השליח תרומה. נמצא שהדיבור של ביטול השליחות מבטל את הדיבור של מינוי השליחות.

שאני נתינת מעות: באמת דיבור יכול לבטל דיבור, אבל כאן זה אינו דיבור בלבד, כי היה כאן גם נתינת כסף לאשה והרי זה דומה ל'מעשה' (אמנם אין זה מעשה ממש כי עדיין לא חלו הקידושין בפועל), ודיבור לא מבטל מעשה. (והמחלוקת של ר"י ור"ל האם דיבור יכול לבטל סוג של 'מעשה' כזה או לא).

איתיביה רבי יוחנן לר"ל השולח גט לאשתו: ורדף אחרי השליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו 'גט שנתתי לך בטל הוא', הגט בטל. ע"כ משנה במס' גיטין. והרי גם כאן יש 'מעשה' כלשהו - והוא נתינת הגט לשליח, ובכל אופן דיבור מבטל אותו!

תירוץ: התם נמי וכו': כל עוד לא הגיע הגט ליד אשה אין זה אפילו מעשה כלשהו אלא זה נחשב רק לדיבור, כי עדיין חסר את מעשה נתינת הגט ליד האשה (משא"כ במקדש לאחר שלושים שהמעשה של נתינת הכסף מחיל את הקידושין לאחר שלושים יום ללא צורך במעשה נוסף, ולכן זה נחשב ל'מעשה קטן'. ע"פ הריטב"א).

הקדמה להבנת קושיית ר"ל: כלי יכול לקבל טומאה רק לאחר שנגמרה מלאכתו, אבל אם לאחר יצירת הכלי יש בדעתו לשייף את הכלי ולייפוטו אין הכלי יכול לקבל טומאה לפי שעדיין לא נגמרה מלאכתו.

איתיביה ר"ל לר' יוחנן: למדנו במשנה במס' כלים - כל הכלים יכולים לקבל טומאה במחשבה בלבד, כגון שלאחר עשיית הכלי חשב עליו שלא לשייפו ולא

לייפחותו אלא להשאירו כמות שהוא, שבכך נחשב שנגמרה מלאכת הכלי. אבל אינם יוצאים מקבלת טומאה אלא בשינוי מעשה, דהיינו שלאחר שכבר נגמרה מלאכת הכלי והוא יכול לקבל טומאה עשה בו מעשה לקלקלו כגון ששברו או ניקבו, שאז כבר אינו יכול לקבל טומאה מכאן ולהבא, וכן אם הכלי כבר היה טמא הוא נטהר ע"י קילקולו או שבירתו.

המשנה שם ממשיכה:

מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה: כלומר אם הוא עשה מעשה בכלי כגון ששייפו ובכך נגמרה מלאכתו, או שהוא חשב על הכלי להשתמש בו ללא שייוף שגם בכך נגמרה מלאכתו וכעת הוא יכול לקבל טומאה, אבל אח"כ חזר בו והתחיל שוב לשייפו, הרי שה'מעשה' (= תחילת שייוף הכלי מחדש) הזה מוציא את הכלי מיד המעשה הקודם או המחשבה הקודמת ובכך הוא ביטל מהכלי את 'תורת גמר מלאכה' שהייתה בו קודם, ונמצא שעדיין לא נגמרה מלאכת הכלי ואינו יכול לקבל טומאה.

אבל **מחשבה אינה מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה:** אבל אם חשב על הכלי שלא לשייפו או לייפוחו ובכך נגמרה מלאכתו והוא מקבל טומאה, ואח"כ חשב מחשבה אחרת כן לשייפו ולייפוחו, אין המחשבה החדשה מוציאה את הכלי מהמחשבה הקודמת, והוא נשאר כפי שהיה שהוא יכול לקבל טומאה. ע"כ המשנה שם.

ר"ל מסיים את הקושיא:

בשלמא וכו': אכן מובן שמחשבה לא מוציאה מיד מעשה, לפי שדיבור לא יותר חזק ממעשה, וכן מחשבה לא חזקה יותר ממעשה, אבל מדוע מחשבה לא מוציאה מיד מחשבה והרי לשיטתך דיבור מבטל דיבור, וכשם שדיבור מבטל דיבור כך מחשבה תבטל מחשבה.

👉 **הקדמה להבנת התירוץ:** פרי מוכשר לטומאה (= יכול לקבל טומאה) רק אם נפלו עליו מים לאחר שנתלש, שנאמר "וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנְבִּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם".

תירוץ: שאני מחשבה דטומאה וכו': מחשבת טומאה (= בדיני טומאה) שונה ממחשבה רגילה, והיא נחשבת כמעשה, כדברי רב פפא - נאמר "וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע וְנָפַל מִנְבִּלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם", כיון שהפסוק נכתב בתורה ללא ניקוד הרי

שאפשר לקרוא אותו "יְיָ יִתֵּן" ("יְיָ יִתֵּן" משמע שהמים נפלו על הפרי מעצמם, "יְיָ יִתֵּן" משמע שהאדם נתן את המים על הפרי בעצמו), ומכאן לומדים שבין אם האדם נתן מים על הפרי (= 'מעשה') ובין אם נפלו עליו מים מאליהם אבל זה היה לרצונו (= 'מחשבה'), הפרי הוכשר לקבל טומאה. ומכאן שמחשבה בטומאה נחשבת כמעשה.

רב זביד היה שונה את הסוגיא הזאת של רבי יוחנן וריש לקיש על נושא אחר: למדנו במשנה לקמן (עט.) אשה שנתנה רשות לשליח שלה לקדשה, והלכה היא וקידשה את עצמה למישהו אחר, אם קידושיה קדמו לקידושי השליח וקידושיה קידושין, ואם קידושי השליח קדמו לקידושיה אין קידושיה קידושין. ע"כ המשנה שם.

ונחלקו ר"י ור"ל מה הדין אם **לא קידשה את עצמה וחזרה בה**, כלומר שהיא נתנה רשות לשליח שלה לקדשה וחזרה בה (ולא קידשה את עצמה למישהו אחר) האם יכולה לחזור בה או לא.

איתיביה רבי יוחנן לר"ל וכו': כפי שהתבאר לעיל.

הכא במי עסקינן כגון שקדם בעל הבית וכו': באמת ביטול השליחות בדיבור בלבד אינו מועיל, כי לא אתי דיבור ומבטל דיבור. אבל שם מדובר שהבעל הבית הלך ותרם תרומה קודם שהשליח הספיק לתרום, וזהו 'מעשה' המבטל את הדיבור של מינוי השליחות.

איתיביה ריש לקיש לר"י כל הכלים וכו': כפי שהתבאר לעיל.

איתיביה רבי יוחנן לר"ל השולח גט לאשתו: ורדף אחרי השליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו 'גט שנתתי לך בטל הוא', הגט בטל. ע"כ משנה במס' גיטין. מוכח שדיבור מבטל דיבור וקשה על ר"ל שאמר שאין דיבור מבטל דיבור.

תיוכתא דר"ל תיוכתא וכו': אכן קשה על ר"ל, וההלכה כרבי יוחנן ואפילו בלשון הראשון של הסוגיא (= בעמ' הקודם, שהם נחלקו לגבי לא בא אחר וקידשה בתוך שלושים יום וחזרה בה), ולמרות שאפשר לומר (בלשון הראשון של הסוגיא) שנתנית המעות ליד האשה נחשב כ'מעשה' ואין הדיבור יכול לבטלו, בכל זאת הדין הוא שגם בזה הדיבור של האשה מבטל את הדיבור של הבעל.

קושיא: קשיא הילכתא אהילכתא: כאן אמרת שההלכה כרבי יוחנן שדיבור מבטל דיבור, והרי אנו יודעים שההלכה כרב נחמן כפי שיבואר מיד.

דאיבעיא להו: שהסתפקו מה הדין באחד ששלח גט לאשתו ורדף אחרי השליח ואמר לו 'גט שנתתי לך בטל הוא', האם הוא יכול לחזור ולגרש בו או לא? ואמר רב נחמן שחוזר ומגרש בו משום שאין דיבור מבטל דיבור, וההלכה כרב נחמן, וזה סותר את מה שאמרנו שההלכה כרבי יוחנן שדיבור כן מבטל דיבור.

תירוץ: **נהי דבטליה וכו'.** טעמו של רב נחמן הוא לפי שהבעל רק ביטל את השליח משליחותו אבל לא ביטל את הגט, ולכן יכול לחזור ולגרש בו.

*

למדנו במשנה: האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלושים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלושים יום - מקודשת לשני.

אמר רב מקודשת לשני לעולם וכו'. והגמרא מיד מקשה ומבארת את המחלוקת.

יתיב רב חסדא וכו'. לדעת שמואל לא מובן איך פוקעים הקידושין של השני לאחר שלושים יום?

אמר ליה רב יוסף: רב ושמואל לא נחלקו על הרישא (כפי שהבאנו את דברי המשנה הנ"ל), אלא על הסיפא באומר לאשה 'מעכשיו' ולאחר שלושים יום'. לדעת רב אנו מסופקים האם הבעל עשה איתה **תנאי** שלאחר שלושים יום הקידושין יחולו מעכשיו, ואז הקידושין של הראשון חלים למפרע. או שהוא **חזר בו** ממה שאמר בתחילה 'מעכשיו' ורצונו שהם יחולו רק לאחר שלושים יום, ואז הקידושין של השני שהקדים אותו חלים. ולכן היא לעולם ספק מקודשת לראשון ספק לשני, והיא אסורה לשניהם עד שיתן לה אחד מהם גט.

לדעת שמואל הבעל עשה תנאי שהקידושין יחולו מעכשיו. ולכן עד שלושים יום עדיין לא ברור למי היא מקודשת, כי אם הבעל יחזור בו בתוך שלושים היא תתקדש לשני. אבל לאחר שלושים יום מתברר למפרע שהיא מקודשת לראשון.

ובפלוגתא דהני תנאי: רב ושמואל נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן:

מהיום ולאחר מיתה: הנותן גט לאשתו ואומר לה שהגט יחול 'מהיום ולאחר מיתה' לדעת חכמים ספק אם היא מגורשת. כי ספק אם כוונתו לעשות תנאי שהגט יחול

מהיום כאשר הוא ימות ואז הגט כשר, או שכונתו לחזור בו מדבריו הראשונים שאמר 'מהיום' ורצונו שהגט יחול לאחר מותו, וממילא הגט פסול כי אין אפשרות לגרש לאחר מיתה. ולדעת רבי היא ודאי מגורשת, כי כוונתו לעשות תנאי שהגט יחול למפרע מהיום.

קושיא: ונימא רב הלכה כרבנן וכו': מדוע נחלקו רב ושמואל כאן בקידושין, ולא אמרו שהלכה כרבנן או כרבי בגירושין, וממילא היינו יודעים כבר את דעתם גם לגבי קידושין?

צריכא וכו': אם רב היה אומר שהלכה כרבנן לגבי גט שספק מגורשת - היינו חושבים שדוקא לגבי גירושין סובר רב כרבנן משום שאדם לא שמח לגרש את אשתו והוא מעוניין להרחיק את הדבר כמה שיותר, ולכן יש להסתפק בדבריו ('מהיום ולאחר מיתה') שמא הוא חזר בו ואינו מעונין לגרש אותה מעכשיו אלא רק לאחר שלושים. אבל בקידושין אולי רב מודה לשמואל שודאי כוונתו לעשות תנאי לקדש אותה מעכשיו, כי אדם מעוניין לקרב את הקידושין כמה שיותר. ולכן אמר רב גם לגבי קידושין שספק מקודשת.

ואם שמואל היה אומר שהלכה כרבי - היינו חושבים שדוקא לגבי גט אנו אומרים שהוא בודאי התכוין לתנאי ולא לחזרה, משום שהדבר ידוע ש'אין גט לאחר מיתה', אבל בקידושין שיש קידושין לאחר ל' יום (אם לא יבוא אחר בינתיים ויקדש אותה) אולי מודה שמואל לרב שיש להסתפק שמא הוא חזר בו וכוונתו רק לאחר שלושים. ולכן אמר שמואל גם לגבי קידושין שודאי כוונתו לתנאי ולא לחזרה.